

План Z-4 не пред-ста-вља не-спо-ра-зум из-ме-ђу пред-сед-ни-ка Ре-пу-бли-ке Срп-ске Кра-ји-не Ми-ла-на Мар-ти-ћа и аме-рич-ког ам-ба-са-до-ра у За-гре-бу Пи-те-ра Гал-брај-та, у Кни-ну по-чет-ком 1995, ка-ко то ту-ма-че ме-ди-ји, па и мно-ги исто-ри-ча-ри, по-ли-ти-ко-ло-зи, прав-ни-ци и дру-ги ис-тра-жи-ва-чи се-па-ра-ти-стич-ких ра-то-ва у Ју-го-сла-ви-ји. План Z-4 је са-мо де-таљ оп-се-жног и зло-чи-нач-ког по-ду-хва-та ра-ди про-го-на срп-ског пра-во-слав-ног ста-нов-ни-штва из искон-ских срп-ских зе-ма-ља, пре-те-жно сме-ште-них у исто-риј-ској Вој-ној Кра-ји-ни (Вој-ној гра-ни-ци, срп-ској ауто-ном-ној обла-сти у Аустро-у-гар-ској од 16. до пред крај 19. сто-ле-ћа).

На тој је зе-мљи (а и у Бо-сни и Хер-це-го-ви-ни) уста-шка Хр-ват-ска, у Дру-гом свет-ском ра-ту, оба-ви-ла за-ма-шно би-о-ло-шко ис-тре-бље-ње срп-ског, ром-ског и је-вреј-ског ста-нов-ни-штва. Пот-пу-но умо-р-ство ових три-ју на-ро-да би-ло је пред-ви-ђе-но устав-ним и за-кон-ским од-ред-ба-ма хр-ват-ске др-жа-ве 1941. го-ди-не. За-ко-ном им је од-у-зе-та и це-ло-куп-на по-крет-на и не-по-крет-на имо-ви-на, као што ће хр-ват-ско за-ко-но-дав-ство тре-ти-ра-ти и сву срп-ску имо-ви-ну од 1990. го-ди-не до да-нас. До-ду-ше, овог пу-та је ин-тер-ве-ни-са-ла ме-ђу-на-род-на за-јед-ни-ца, па се хр-ват-ско за-ко-но-дав-ство при-ла-го-ђа-ва-ло спољ-ним при-ти-сци-ма, али је за-др-жа-ло то-ли-ко не-до-ре-че-них и ком-пли-ко-ва-них од-ред-би да је ве-ћи-ни прог-на-них Ср-ба не-мо-гу-ће ући у по-сед сво-је имо-ви-не, вра-ти-ти др-жа-вљан-ство, уште-ђе-ви-ну, при-ма-ти пен-зи-ју, ин-ва-лид-ни-ну и слич-но.

Кад је реч о овом ма-лом об-зи-ру ме-ђу-на-род-не за-јед-ни-це пре-ма срп-ској имо-ви-ни, мо-ра-мо ода-ти при-зна-ње ње-ним ми-ров-ним по-сред-ни-ци-ма јер су упо-зо-ри-ли да је Хр-ват-ска, јед-но-стра-ном од-лу-ком у Са-бо-ру, уки-ну-ла др-жа-во-твор-ност (кон-сти-ту-тив-ност) срп-ском на-ро-ду, ко-ји је, као но-си-лац ан-ти-фа-ши-стич-ке

Истина о плану Z-4

Пише: Сло-бо-дан Јар-че-вић
среда, 30 новембар 2011 16:50

бор-бе у Дру-гом свет-ском ра-ту, сво-је ет-нич-ке и исто-риј-ске те-ри-то-ри-је до-бр-о-вољ-но унео у фе-де-рал-ну ју-го-сло-вен-ску је-ди-ни-цу Хр-ват-ску, уз на-гла-ше-ну устав-ну ре-гу-ла-ти-ву о пот-пу-ној рав-но-прав-но-сти хр-ват-ске и срп-ске ет-нич-ке за-јед-ни-це.

Хр-ват-ска власт је 1992. мо-ра-ла да узме у об-зир ово упо-зо-ре-ње ме-ђу-на-род-не за-јед-ни-це. Обе-ћа-ла је да ће Ср-би-ма вра-ти-ти рав-но-прав-ност уки-ну-ту 1991. го-ди-не. Као и у свим дру-гим при-ли-ка-ма, Хр-ват-ска је ово обе-ћа-ње из-и-гра-ла. Уме-сто да се Ср-би устав-но опет од-ре-де као др-жа-во-твор-ни (кон-сти-ту-тив-ни) на-род, хр-ват-ски пар-ла-мент их је од-ре-дио као „на-ци-о-нал-ну за-јед-ни-цу”. За жи-во чу-до, ме-ђу-на-род-на за-јед-ни-ца је при-хва-ти-ла и ово је-два ра-зу-мљи-во ре-ше-ње, ма-да је прет-ход-но зах-те-ва-ла да се срп-ски ста-тус у Хр-ват-ској ре-гу-ли-ше она-ко ка-ко је то би-ло и у Уста-ву СФР Ју-го-сла-ви-је. Та-ко су Хр-ват-ској оста-ле од-ре-ше-не ру-ке за да-ље ма-ни-пу-ла-ци-је с на-вод-ним вра-ћа-њем прет-ход-них срп-ских пра-ва.

У тим ма-ни-пу-ла-ци-ја-ма зна-чај-ну уло-гу од-и-гра-ла је хр-ват-ска по-ну-да ши-ро-ких ауто-ном-них пра-ва за Ср-бе, ко-ја је би-ла исто-вет-на од 1992. до 1995, али је до 1995. би-ла без зва-нич-ног на-зи-ва, а од 1995. го-ди-не ће до-би-ти име – План Z-4. Тај план о ауто-ном-ним пра-ви-ма Ср-ба у Хр-ват-ској је, из-не-на-да, био на-ја-вљен као но-вост и ми-ров-ни по-сред-ни-ци су са-кри-ли чи-ње-ни-цу да је реч о пла-ну ко-ји је ну-ђен, уза-стоп-но 1992. и 1993. го-ди-не – све док ни-је пот-пи-сан Ер-дут-ски спо-ра-зум 15/16. ју-ла 1993. го-ди-не. Зна-чи, он 1995. ни-је био ни-ка-ква но-вост, осим ако се под но-во-шћу не под-ра-зу-ме-ва то што је у Книн тај план до-нео аме-рич-ки ам-ба-са-дор у За-гре-бу Пи-тер Гал-брајт. Го-ди-не 1992. го-ди-не у Книн су га до-не-ли и ко-пред-сед-ни-ци Ме-ђу-на-род-не ми-ров-не кон-фе-рен-ци-је о Ју-го-сла-ви-ји Сај-рус Венс и лорд Деј-вид Овен, са слу-жбе-ни-ци-ма Ун-пр-о-фо-ра.

План Z-4 је нај-не-при-јат-ни-је све-до-чан-ство о уме-ша-но-сти УН, дру-гих ме-ђу-на-род-них ор-га-ни-за-ци-ја, за-пад-но-е-вроп-ских ве-ли-ких зе-ма-ља, укљу-чу-ју-ћи Ру-ску Фе-де-ра-ци-ју и Сје-ди-ње-не Аме-рич-ке Др-жа-ве, у раз-би-ја-ње СФР Ју-го-сла-ви-је и одо-бра-ва-ње агре-си-је Хр-ват-ске на Ре-пу-бли-ку Срп-ску Кра-ји-ну. На-жа-лост, ве-ћи-на ме-ди-ја у Ју-го-сла-ви-ји (и они Ми-ло-ше-ви-ће-вог ре-жи-ма и опо-зи-ци-о-них стра-на-ка) кри-во-тво-ри-ла је све окол-но-сти око овог пла-на и оп-ту-жи-ва-ла ру-ко-вод-ство Ре-пу-бли-ке Срп-ске Кра-ји-не за не-ко-о-пе-ра-тив-ност. Ме-ди-ји су јав-но-сти по-ру-чи-ва-ли да би се при-хва-та-њем Пла-на из-бе-гла хр-ват-ска агре-си-ја и ет-нич-ко чи-шће-ње Кра-ји-не од Ср-ба. Јав-ност је, ова-квим ин-фор-ми-са-њем, би-ла об-ма-ну-та.

Ме-ђу-тим, Хр-ва-ти су ну-ди-ли Ср-би-ма (и 1992. и 1995) ре-ша-ва-ње срп-ских лич-них и на-ци-о-нал-них пра-ва у два сре-за, а Ср-би су по-шли са ста-но-ви-шта да се о тим пра-ви-ма мо-ра во-ди-ти ра-чу-на на це-лој те-ри-то-ри-ји Ре-пу-бли-ке Срп-ске Кра-ји-не, или у „Зо-на-ма под за-шти-том Ује-ди-ње-них на-ци-ја”, ка-ко је Кра-ји-на би-ла озна-ча-ва-на у до-ку-мен-ти-ма Ује-ди-ње-них на-ци-ја.

Иако су ми-ров-ни по-сред-ни-ци би-ли на це-лој те-ри-то-ри-ји Кра-ји-не и иако су са-ми озна-чи-ли ње-не гра-ни-це пре-ма Хр-ват-ској, они су и фе-бру-а-ра 1993. у Њу-јор-ку кра-јин-ској де-ле-га-ци-ји по-ну-ди-ли да се рас-пра-вља о срп-ској ауто-но-ми-ји у два сре-за! За-тим су хр-ват-ској де-ле-га-ци-ји до-зво-ли-ли да то исто пред-ло-жи на са-стан-ци-ма у апри-лу и ју-ну 1993. у Же-не-ви.

Де-ле-га-ци-ја Кра-ји-не ни-је же-ле-ла да раз-го-ва-ра о пла-ну. Пред-лог је био ви-ше не-го нео-зби-љан за-то што је ње-гов са-др-жај ви-ше лич-ио на ру-га-ње, не-го на прав-ни те-мељ за вра-ћа-ње од-у-зе-тих пра-ва јед-ном од два др-жа-во-твор-на на-ро-да. Да се та др-жа-во-твор-ност ни-је под-ра-зу-ме-ва-ла, го-во-ри чи-ње-ни-ца да су Хр-ва-ти срп-ску са-мо-у-пра-ву пред-ви-де-ли са-мо у два сре-за, што је чи-ни-ло је-два тре-ћи-ну Ре-пу-бли-ке Срп-ске Кра-ји-не. А да је нео-збиљ-ност би-ла пот-пу-но за-сту-пље-на у Пла-ну Z-4, по-ка-зу-је по-ну-да да се у та два сре-за ус-по-ста-ве: срп-ски пар-ла-мент, пред-сед-ник др-жа-ве, вла-да, срп-ски је-зик у шко-ла-ма, ца-ри-на, вој-ска, по-ли-ци-ја, но-вац, за-ста-ва, грб и, по-ред то-га, уче-шће срп-ских пред-став-ни-ка у за-ко-но-дав-ним и из-вр-шним те-ли-ма Ре-пу-бли-ке Хр-ват-ске. До-слов-но, све ово од-но-си се са-мо на „ко-тар Гли-ну и ко-тар Кни-н”. Сви оста-ли де-ло-ви Кра-ји-не, по том пла-ну, би-ли би укљу-че-ни у Ре-пу-бли-ку Хр-ват-ску а да Ср-би оста-ну без пра-ва на би-ло ка-кву ауто-но-ми-ју у њи-ма – ма-да су ти де-ло-ви чи-ни-ли две тре-ћи-не Кра-ји-не.

А што се ти-че те-ри-то-ри-јал-ног про-сти-ра-ња та-да-шњих (и да-на-шњих) хр-ват-ских ко-та-ра (сре-зо-ва), ни-је би-ло ја-сно шта би об-у-хва-та-ли ко-та-ри Кни-н и Гли-на. Хр-ват-ска је умно-жи-ла број оп-шти-на: у по-ре-ђе-њу с хр-ват-ском ад-ми-ни-стра-тив-ном по-де-лом из вре-ме-на Ју-го-сла-ви-је, број оп-шти-на био је ви-ше не-го тро-стру-ко ве-ћи. Та-ко су не-ке ме-сне за-јед-ни-це про-гла-ше-не оп-шти-на-ма, па је Ср-би-ма ну-ђе-на „др-жа-ва у др-жа-ви” у 11 оп-шти-на. Зна-чи, оп-шти-на ни-је би-ла про-стра-на и с мно-го на-се-ља као у Ју-го-сла-ви-ји, а ових 11 ну-ђе-них Пла-ном, на-ла-зи-ло се око гра-до-ва Кни-на и Гли-не. Пре-ко де-ло-ва Ли-ке и Кор-ду-на, ко-ји не би ула-зи-ли у два по-ме-ну-та ко-та-ра, пре-ма обе-ћа-њи-ма хр-ват-ске стра-не, пружао би се ко-ри-дор из-ме-ђу срп-ских по-ли-тич-ких цен-та-ра – Гли-не и Кни-на!

Ве ли ка од го вор ност на уса мље ном Ми ла ну Мар ти ћу

Је-дан по-ште-ни бри-тан-ски ди-пло-ма-та оба-ве-стио нас је о пред-сто-је-ћем до-ла-ску аме-рич-ког ам-ба-са-до-ра Пи-те-ра Гал-брај-та у Книн ре-кав-ши да ће Гал-брајт по-ну-ди-ти план о срп-ској ауто-но-ми-ји у Хр-ват-ској, план ве-о-ма не-по-во-љан за Ср-бе. Са-ве-то-вао нас је да га при-хва-ти-мо као осно-ву за пре-го-во-ре, јер ће му свет-ски ме-ди-ји по-све-ти-ти ве-ли-ку па-жњу, па ће-мо мо-ћи да из-не-се-мо сво-је ста-во-ве и чи-ње-ни-це о све-у-куп-ним срп-ско-хр-ват-ским од-но-си-ма. Овај по-ште-ни бри-тан-ски ди-пло-ма-та био је на-чи-сто с тим ко ка-кву уло-гу игра у раз-би-ја-њу Ју-го-сла-ви-је и хра-брио нас је да ће-мо, рас-пра-вља-ју-ћи о Пла-ну Z-4, ус-пе-ти да до-ка-же-мо да су ме-ђу-на-род-на за-јед-ни-ца и Хр-ват-ска не-ис-кре-не кад обе-ћа-ва-ју (по-себ-но Пла-ном Z-4) Ср-би-ма пу-на пра-ва у Хр-ват-ској.

Пред-сед-ник Кра-ји-не Ми-лан Мар-тић био је упо-знат с овим ста-вом бри-тан-ског ди-пло-ма-те, а знао је и са-др-жај до-ку-мен-та ко-ји смо че-ка-ли, али су га тих да-на за-бри-ња-ва-ле дру-ге окол-но-сти. Кра-ји-на се на-шла у ве-о-ма те-шкој си-ту-а-ци-ји. Хр-ват-ска је тра-жи-ла да ми-ров-не сна-ге УН окон-ча-ју сво-ју ми-си-ју, ис-ти-чу-ћи да оне Хр-ват-ској ви-ше ни-су по-треб-не. На ова-кав зах-тев ре-а-го-ва-ле су Ује-ди-ње-не на-ци-је и ко-пред-сед-ни-ци Ми-ров-не кон-фе-рен-ци-је о бив-шој Ју-го-сла-ви-ји, по-ку-ша-ва-ју-ћи да за-до-во-ље хр-ват-ске зах-те-ве, али да то не из-гле-да ка-пи-ту-лант-ски по Ује-ди-ње-не на-ци-је. Про-на-шле су ре-ше-ње – одо-бро-во-љи-ле су Хр-ват-ску га-ран-ци-јом да се Кра-ји-на ви-ше не-ће на-зи-ва-ти „Зо-ном под за-шти-том Ује-ди-ње-них на-ци-ја” и да ће ми-ров-ну опе-ра-ци-ју у Ју-го-сла-ви-ји пре-и-ме-но-ва-ти у ми-ров-ну опе-ра-ци-ју у Хр-ват-ској. Оно што је би-ло још чуд-ни-је, од-лу-че-но је да се у тој „но-вој ми-ров-ној опе-ра-ци-ји” вој-ни-ци УН не спо-ми-њу. Пре не-го што је до-не-се-на ова-ква од-лу-ка у Са-ве-ту без-бед-но-сти, ко-пред-сед-ни-ци Ми-ров-не кон-фе-рен-ци-је о бив-шој Ју-го-сла-ви-ји тре-ба-ло да је при-ба-ве фор-ма-лан при-ста-нак три-ју пот-пи-сни-ца Вен-со-вог пла-на – Ју-го-сла-ви-је, Хр-ват-ске и Кра-ји-не. На-рав-но, Хр-ват-ска је при-ста-ла. Ју-го-сла-ви-ја је да-ва-ла зна-ке да се не-ће енер-гич-ни-је про-ти-ви-ти про-ме-ни ко-ман-да-на-та ми-ров-них сна-га УН у Ју-го-сла-ви-ји. Је-ди-но се ово-ме су-прот-ста-ви-ла Кра-ји-на.

Тор-валд Стол-тен-берг се са-стао с кра-јин-ском де-ле-га-ци-јом ко-ју је пред-во-дио пред-сед-ник Ми-лан Мар-тић у Бе-о-гра-ду. Он је пред-ло-жио да се ми-ров-на ми-си-ја пре-и-ме-ну-је у „Ор-га-ни-за-ци-ју Ује-ди-ње-них на-ци-ја за ус-по-ста-вља-ње по-ве-ре-ња”. Скра-ће-но, ла-ти-ни-цом, би-ла би озна-че-на као UN-CRO. Ова-кав об-лик је на-ме-тао за-кљу-чак да је то скра-ће-ни-ца од из-ра-за: Ује-ди-ње-не на-ци-је у Хр-ват-ској – The Uni-ted Na-ti-ons in Cro-a-tia.

Мар-тић је Стол-тен-бер-гу пре-нео став да Кра-ји-на ни-је са-гла-сна с про-ме-ном ман-да-та ми-ров-них сна-га УН и да оне и да-ље тре-ба да, у свом на-зи-ву, са-др-же по-јам „за-штит-не сна-ге”. Стол-тен-берг ни-је ко-мен-та-ри-сао Мар-ти-ћев став до-да-ју-ћи са-мо то да ће ко-нач-ну од-лу-ку до-не-ти Са-вет без-бед-но-сти.

Тре-ба при-зна-ти чи-ње-ни-цу да је та-да (1995) СР Ју-го-сла-ви-ја у УН има-ла пра-зну сто-ли-цу и да је ње-на ди-пло-мат-ска ак-тив-ност би-ла огра-ни-че-на, па у Са-ве-ту без-бед-но-сти ве-ро-ват-но са-ма не би мо-гла спре-чи-ти из-ме-ну су-шти-не Вен-со-вог пла-на, чи-ја је пот-пи-сни-ца би-ла, али је чи-ње-ни-ца и то да се ни-је би-ла-те-рал-но ан-га-жо-ва-ла ме-ђу ве-ћи-ном чла-ни-ца УН. Мо-гла је за-тра-жи-ти њи-хо-ву по-моћ и не-ма сум-ње да би би-ло др-жа-ва ко-је би по-ку-ша-ле, у те-ли-ма УН, да са-чу-ва-ју пр-во-бит-ни ман-дат ми-ров-них сна-га УН у Ју-го-сла-ви-ји.

Мар-тић је у ова-квој си-ту-а-ци-ји остао уса-мљен, а схва-тао је да ће, при про-ме-ни ман-да-та сна-га УН у Кра-ји-ни, усле-ди-ти хр-ват-ска ору-жа-на агре-си-ја. Исто-вре-ме-но, све је ма-ње би-ло на-де да ће ору-жа-не сна-ге Ју-го-сла-ви-је уче-ство-ва-ти у од-бра-ни Кра-ји-не. Мар-тић је по-ку-шао да ис-ко-ри-сти до-ла-зак аме-рич-ког ам-ба-са-до-ра Пи-те-ра Гал-брај-та у Книн да би му скре-нуо па-жњу на то да је не-при-хва-тљи-во да ми-ров-не сна-ге ме-ња-ју ка-рак-тер де-фи-ни-сан Вен-со-вим пла-ном или Ре-зо-лу-ци-јом Са-ве-та без-бед-но-сти 743 (1992). Је-ди-но што му је оста-ло на рас-по-ла-га-њу за очу-ва-ње су-шти-не Вен-со-вог пла-на би-ло је усло-вља-ва-ње – и он га је из-нео у су-сре-ту с Пи-те-ром Гал-брај-том. Оно је гла-си-ло – Кра-ји-на ће пре-го-ва-ра-ти о Пла-ну Z-4, уко-ли-ко, тих да-на, Са-вет без-бед-но-сти про-ду-жи бо-ра-вак ми-ров-них сна-га уз не-про-ме-њен ман-дат.

Ма-да је ова-кав став јед-не др-жа-ве пот-пу-но ра-зу-мљив, аме-рич-ки ам-ба-са-дор за ње-га ни-је имао раз-у-ме-ва-ња. Он се увре-дио и за-пре-тио ру-ко-вод-ству Кра-ји-не. А мо-гло се оче-ки-ва-ти да пре-го-во-ри хр-ват-ске и срп-ске стра-не не мо-гу нор-мал-но те-ћи а да се не зна шта ће се ме-ња-ти, а шта не у Вен-со-вом пла-ну.

За што План Z-4 ни је спо ми нан од ју на 1993. до по чет ка 1995?

На-вео сам да је План Z-4 по-ну-ђен, по-след-њи пут, у ју-ну 1993. го-ди-не у Же-не-ви. Хр-ват-ску де-ле-га-ци-ју та-да је пред-во-дио Слав-ко Де-го-ри-ци-ја. На тим пре-го-во-ри-ма, ар-гу-мен-ти де-ле-га-ци-је Кра-ји-не су би-ли уве-р-љи-ви. Де-ле-га-ци-ја је би-ла број-на, а пред-во-ди-ли су је пред-сед-ник Кра-ји-не Го-ран

Ха-џић и пред-сед-ник скуп-шти-не Ми-ле Па-спаљ. Ат-мос-фе-ра на же-нев-ским пре-го-во-ри-ма је учи-ни-ла ути-сак на ми-ров-не по-сред-ни-ке и они су ре-ша-ва-њу срп-ско-хр-ват-ских од-но-са при-шли, бар при-вре-ме-но, мно-го озбиљ-ни-је. Ко-пред-сед-ни-ци-ма су се сле-де-ћег ме-се-ца (јул 1993) при-дру-жи-ли за-ме-ни-ци ми-ни-ста-ра ино-стра-них по-сло-ва САД и Ру-си-је: Чарлс Ред-ман и Ви-та-лиј Чур-кин. Они су од-лу-чи-ли да одво-је-но пре-го-ва-ра-ју с две де-ле-га-ци-је – с кра-јин-ском у Ер-ду-ту и хр-ват-ском у За-гре-бу.

Раз-го-вор са де-ле-га-ци-јом Кра-ји-не је одр-жан 15. ју-ла 1993.

За-ми-сао ко-пред-сед-ни-ка Ми-ров-не кон-фе-рен-ци-је и дво-ји-це др-жав-ни-ка, САД и Ру-си-је, би-ла је да се пот-пи-ше је-дан оквир-ни уго-вор ко-ји би до-вео до вој-не, по-ли-циј-ске, при-вред-не, са-о-бра-ћај-не, тр-го-вач-ке, кул-тур-не, про-свет-не, спорт-ске и дру-ге са-рад-ње. По ре-чи-ма Ри-чар-да Ред-ма-на, би-ло би то по-сте-пе-но ста-па-ње Ре-пу-бли-ке Хр-ват-ске и Ре-пу-бли-ке Срп-ске Кра-ји-не у јед-ну др-жа-ву с две обла-сти. Ве-ро-ват-но је то тре-ба-ло да бу-де ре-ше-ње ка-кво ће се у Деј-то-ну на-ћи за Бо-сну и Хер-це-го-ви-ну. Аме-ри-ка-нац је та-да ре-као да ће за-ми-шље-ни спо-ра-зум би-ти оба-ве-зан за Хр-ват-ску и, ако би ње-зин пред-сед-ник по-ку-шао да из-бег-не ње-го-во спро-во-ђе-ње у жи-вот, он-да ће га на то Ру-си-ја при-мо-ра-ти – јер је она, ре-као је, за та-ко не-што за-ду-же-на. Ви-та-лиј Чур-кин је до-дао да у слу-ча-ју хр-ват-ског ве-ро-лом-ства, не-ће окле-ва-ти и да ће од-мах до-пу-то-ва-ти у За-греб и Книн.

Уз ова-кве га-ран-ци-је, де-ле-га-ци-ја Кра-ји-не је има-ла са-мо је-дан услов – тра-жи-ла је од Ред-ма-на и Чур-ки-на да спо-ра-зум пот-пи-ше, у За-гре-бу, члан Вла-де Ре-пу-бли-ке Хр-ват-ске, а не не-ко из по-ли-циј-ских струк-ту-ра, ка-ко су то Хр-ва-ти прак-ти-ко-ва-ли до та-да. Ред-ман и Чур-кин су при-хва-ти-ли овај став кра-ји-шке де-ле-га-ци-је.

Та-ко је Ер-дут-ски спо-ра-зум, 15. ју-ла 1993, пот-пи-сао ми-ни-стар ино-стра-них по-сло-ва Кра-ји-не Сло-бо-дан Јар-че-вић, а у За-гре-бу, 16. ју-ла 1993, ми-ни-стар тр-го-ви-не Хр-ват-ске Иви-ца Му-дри-нић.

О Ердут-ском спо-ра-зу-му ре-фе-ри-сао је пред Са-ве-том без-бед-но-сти ге-не-рал-ни се-кре-тар Бу-тр-ос Бу-трос Га-ли, на-гла-сив-ши да ће спо-ра-зум до-ве-сти до ми-ра из-ме-ђу срп-ске и хр-ват-ске ет-нич-ке за-јед-ни-це.

И кад је тре-ба-ло да поч-ну пре-го-во-ри струч-них де-ле-га-ци-ја о све-у-куп-ној са-рад-њи Кра-ји-не и Хр-ват-ске, хр-ват-ски пред-сед-ник Фра-њо Туђ-ман је обе-ло-да-нио да је Ер-дут-ски спо-ра-зум ни-шта-ван – ста-вљен ван сна-ге.

Вла-да Кра-ји-не је пи-са-ла Чур-ки-ну, али он ни-је од-го-во-рио. У Мо-скву је от-пу-то-вао ми-ни-стар ино-стра-них по-сло-ва Кра-ји-не да Чур-ки-на под-се-ти на га-ран-ци-ју Ру-ске Фе-де-ра-ци-је да ће Ер-дут-ски спо-ра-зум Хр-ват-ска мо-ра-ти да спро-во-ди. Ме-ђу-тим, кад је кра-јин-ска де-ле-га-ци-ја сти-гла у Мо-скву, у ру-ском МИП-у су је оба-ве-сти-ли да је Чур-кин слу-жбе-но у Бри-се-лу. Кра-ји-шни-ке је при-мио шеф ње-го-вог ка-би-не-та, по-то-њи ру-ски ми-ни-стар за ино-стра-не по-сло-ве Игор Ива-нов. Ива-нов ни-је же-лео да раз-го-ва-ра о ру-ским га-ран-ци-ја-ма ве-за-ним за Ер-дут-ски спо-ра-зум! Са-мо је Кра-ји-шни-ци-ма очи-тао лек-ци-ју да мо-ра-ју на-у-чи-ти да жи-ве у ми-ру с Хр-ва-ти-ма и Му-сли-ма-ни-ма и упу-ћи-вао их на скла-дан жи-вот то-ли-ких на-ци-ја и вер-ских за-јед-ни-ца у Ру-си-ји (тад још ни-је би-ло те-ро-ри-стич-ких деј-ста-ва у Че-че-ни-ји).

По-сле овог ве-ро-лом-ства Хр-ват-ске и бла-го-на-кло-ног ста-ва ме-ђу-на-род-не за-јед-ни-це пре-ма овом хр-ват-ском чи-ну, Нор-ве-шка је Кра-ји-шни-ци-ма и Хр-ва-ти-ма по-ну-ди-ла тај-не пре-го-во-ре, у но-вем-бру 1993. По-ну-да је при-хва-ће-на. Кра-јин-ску де-ле-га-ци-ју пред-во-дио је Го-ран Ха-џић, а хр-ват-ску Хр-во-је Ша-ри-нић. Био је на по-мо-лу спо-ра-зум сли-чан Ер-дут-ском. Два да-на текст је уса-гла-ша-ван и при-хва-ћен од обе де-ле-га-ци-је. За-ка-зан је пре-кид тај-но-сти и за на-ред-но ју-тро су по-зва-ни но-ви-на-ри – да при-су-ству-ју пот-пи-си-ва-њу. Али, ту ноћ је Туђ-ман по-слао пи-са-ни на-лог Ша-ри-ни-ћу да спо-ра-зум не пот-пи-су-је и да се хр-ват-ска де-ле-га-ци-ја од-мах вра-ти у За-греб. Ни овог пу-та ме-ђу-на-род-на за-јед-ни-ца ни-је пред-у-зе-ла ни-ка-кве ме-ре про-тив Хр-ват-ске.

Сле-де-ћи пре-го-во-ри су одр-жа-ни у де-цем-бру 1993. у До-ба-нов-ци-ма. У то-ку уса-гла-ша-ва-ња тек-ста спо-ра-зу-ма, Хр-во-је Ша-ри-нић је ре-као „да ни-је до-био овла-ште-ња за раз-гра-ни-че-ње у Рав-ним ко-та-ри-ма и да за-то пре-ки-да пре-го-во-ре”.

По-сле До-ба-но-ва-ца, две де-ле-га-ци-је су се су-сре-ле у мар-ту 1994, у За-гре-бу. Кра-ји-шни-ке је пред-во-дио ми-ни-стар од-бра-не ад-ми-рал Ду-шан Ра-кић, а Хр-ва-те Хр-во-је Ша-ри-нић. За-ме-ник му је био ге-не-рал Пе-тар Сти-пе-тић. Опет су би-ли при-сут-ни Чарлс Ред-ман и Ви-та-лиј Чур-кин. Спо-ра-зум је пот-пи-сан 29. мар-та. Био је

Истина о плану Z-4

Пише: Сло-бо-дан Јар-че-вић
среда, 30 новембар 2011 16:50

урав-но-те-жен. При-хва-ће-ни су ста-во-ви о по-је-ди-ним пи-та-њи-ма обе-ју де-ле-га-ци-ја. Та-ко је у Спо-ра-зум уне-сен и пред-лог Кра-ји-не да се и хр-ват-ско и кра-јин-ско те-шко на-о-ру-жа-ње уда-ље од гра-ни-це де-сет ки-ло-ме-та-ра.

Био је то За-гре-бач-ки спо-ра-зум. На осно-ву ње-га, ка-ко-та-ко, вла-дао је мир 1994. го-ди-не. И на осно-ву ње-га је до-шло и до пре-го-во-ра о снаб-де-ва-њу во-дом у Ли-ци и Дал-ма-ци-ји, оп-скр-би елек-трич-ном ене-р-ги-јом, екс-пло-а-та-ци-ји наф-то-во-да пре-ко Кра-ји-не, ауто-пу-та кроз Сла-во-ни-ју итд.

Ме-ђу-тим, Хр-ва-ти су би-ли не-за-до-вољ-ни За-гре-бач-ким пла-ном. Стал-но су по-на-вља-ли да је Кра-ји-на са-став-ни део Ре-пу-бли-ке Хр-ват-ске, што је хр-ват-ска ди-пло-ма-ти-ја у Њу-јор-ку ус-пе-ла да уне-се и у ве-ћи-ну ре-зо-лу-ци-ја Са-ве-та без-бед-но-сти. Тра-жи-ли су да то при-зна-ју и Ср-би Кра-ји-ш-ни-ци, пот-пи-си-ва-њем не-ког спо-ра-зу-ма та-кве са-др-жи-не.

Пред-лог о срп-ској ауто-но-ми-ји у Хр-ват-ској је сти-гао у Книн из Лон-до-на у ју-ну 1994. го-ди-не. Тра-же-но је да се у Бри-та-ни-ји, тај-но, са-ста-ну де-ле-га-ци-је Кра-ји-не и Хр-ват-ске и да пре-го-ва-ра-ју о срп-ској ауто-но-ми-ји (укљу-чи-ва-њу Кра-ји-не у Ре-пу-бли-ку Хр-ват-ску) на осно-ву пред-ло-га јед-не бри-тан-ске ху-ма-ни-тар-не ор-га-ни-за-ци-је.

Мар-тић је при-хва-тио пред-лог и од-ре-дио ме-не да от-пу-ту-јем у Лон-дон. То све учи-ње-но је под по-кро-ви-тељ-ством ми-ни-ста-р-ства за ино-стра-не по-сло-ве Ве-ли-ке Бри-та-ни-је и уз ин-фор-ми-са-ње До-њег до-ма бри-тан-ског пар-ла-мен-та. Хр-ва-ти су да-ли свој при-ста-нак, али пред мој до-ла-зак у Лон-дон, ја-ви-ли су да не-ће по-сла-ти пре-го-ва-ра-ча. Бри-тан-ци су сма-тра-ли да до-пу-ту-јем, јер Хр-ва-ти мо-гу да се пре-до-ми-сле и да до-пу-ту-ју. От-пу-то-вао сам и че-као Хр-ва-те пет да-на. Они ни-су до-шли.

Та-ко је остао да се при-ме-њу-је За-гре-бач-ки спо-ра-зум из мар-та 1994. Он ни-кад ни-је ста-вљен ван сна-ге, ни-ти је про-гла-шен не-е-фи-ка-сним, за-ста-ре-лим итд. Но, и по-ред то-га, из-не-на-да, Са-вет без-бед-но-сти од-лу-чу-је да Хр-ва-ти-ма и Ср-би-ма по-ну-ди „но-ви план” – то-ли-ко пу-та од-ба-ци-ва-ни План Z-4, о ко-јем сам већ све ре-као. Мо-гу са-мо да по-но-вим ре-че-ни-цу с по-чет-ка овог ре-фе-ра-та: План Z-4 је са-мо де-таљ оп-се-жног и зло-чи-нач-ког по-ду-хва-та – ра-ди про-го-на срп-ског на-ро-да из искон-ских срп-ских зе-ма-ља.

Оста-јем ду-жан да из-не-сем и раз-лог ова-ко оштре осу-де ме-ђу-на-род-не за-јед-ни-це. Та чи-ње-ни-ца по-сто-ји. Има-ли смо је у ар-хи-ви ка-би-не-та пред-сед-ни-ка Ре-пу-бли-ке Срп-ске Кра-ји-не и са-др-жа-ва-ла је сле-де-ће: сре-ди-ном ју-на 1995. го-ди-не, је-дан аме-рич-ки но-ви-нар у Њу-јор-ку оба-ве-штен је о тај-ном са-стан-ку Са-ве-та без-бед-но-сти. Ре-фе-ри-сао је не-мач-ки ам-ба-са-дор и пред-ло-жио да се одо-бри хр-ват-ско вој-но за-по-се-да-ње Кра-ји-не, уз оба-ве-зу да се пре-ма срп-ским ци-ви-ли-ма по-сту-па на нај-ху-ма-ни-ји на-чин. Не-мач-ки ам-ба-са-дор је га-ран-то-вао да се овој хр-ват-ској вој-ној опе-ра-ци-ји не-ће су-про-ста-ви-ти вој-ска СР Ју-го-сла-ви-је и Ре-пу-бли-ке Срп-ске. Сви чла-но-ви Са-ве-та без-бед-но-сти су одо-бри-ли ову хр-ват-ску опе-ра-ци-ју – на-зва-ну „Олу-ја”, кад је прог-на-но 80 од-сто срп-ског ста-нов-ни-штва. Овај че-сти-ти аме-рич-ки но-ви-нар је о од-лу-ци Са-ве-та без-бед-но-сти оба-ве-стио до-пи-сни-цу РТВ Бе-о-гра-да у Њу-јор-ку го-спо-ђу Те-ре-зу Гулд. Те-ре-за Гулд је то, су-тра-дан, до-ста-ви-ла Кни-ну.

Си-гур-но је да су ко-пред-сед-ни-ци Ме-ђу-на-род-не кон-фе-рен-ци-је о бив-шој Ју-го-сла-ви-ји лорд Деј-вид Овен и Тор-валд Стол-тен-берг зна-ли за ова-кву од-лу-ку Са-ве-та без-бед-но-сти. И си-гур-но је да су же-ле-ли да са се-бе ски-ну од-го-вор-ност за пред-сто-је-ћи хр-ват-ски про-гон срп-ског ста-нов-ни-штва из Кра-ји-не. За-то су по-зва-ли ње-ну де-ле-га-ци-ју у Же-не-ву и за-тра-жи-ли са-ста-нак у Бе-о-гра-ду с пред-сед-ни-ком Вла-де Ми-ла-ном Ба-би-ћем. И у Же-не-ви и у Бе-о-гра-ду су, опет, Кра-ји-шни-ци-ма по-ну-ди-ли да пре-го-ва-ра-ју с Хр-ва-ти-ма о Пла-ну Z-4. Мо-же-мо прет-по-ста-ви-ти да су би-ли уве-ре-ни да ће Кра-ји-шни-ци, и овог пу-та, као ви-ше пу-та од 1992, ту по-ну-ду од-би-ти. Ти-ме би ко-пред-сед-ни-ци Овен и Стол-тен-берг би-ли осло-бо-ђе-ни сва-ке кри-ви-це за пред-сто-је-ће зло-чи-не пре-ма Ср-би-ма у Кра-ји-ни. Мо-гли би мир-но ре-ћи – ето, да су нас Ср-би по-слу-ша-ли и пре-го-ва-ра-ли о Пла-ну Z-4, не би се де-си-ла ова-ква тра-ге-ди-ја.

Ме-ђу-тим, де-си-ло се не-што дру-го. Де-ле-га-ци-ја Кра-ји-не у Же-не-ви је при-хва-ти-ла пред-лог ко-пред-сед-ни-ка да раз-го-ва-ра о Пла-ну Z-4, а сво-ју са-гла-сност у том сми-слу дао је и Ми-лан Ба-бић у Бе-о-гра-ду. И на јед-ном и на дру-гом ме-сту, ми-ров-ни по-сред-ни-ци су обе-ћа-ли да у том тре-нут-ку Хр-ват-ска не-ће вој-но на-па-сти Кра-ји-ну, а то се де-си-ло са-мо дан-два по-сле овог обе-ћа-ња – 4. ав-гу-ста 1995. го-ди-не.

Кад су Хр-ва-ти прог-на-ли срп-ски на-род из Кра-ји-не, пре-ста-ла је с ра-дом Ме-ђу-на-род-на кон-фе-рен-ци-ја о бив-шој Ју-го-сла-ви-ји за Ре-пу-бли-ку Срп-ску Кра-ји-ну, а на-ста-ви-ла је по-сло-ве са-мо око ре-гу-ли-са-ња од-но-са три-ју ен-ти-те-та у Бо-сни и Хер-це-го-ви-ни. Иза-сла-ник ге-не-рал-ног се-кре-та-ра УН за Кра-ји-ну

Истина о плану Z-4

Пише: Сло-бо-дан Јар-че-вић
среда, 30 новембар 2011 16:50

Ја-су-ши Ака-ши не-стао је, по-сле „Олу-је”, са свет-ске по-ли-тич-ке сце-не.

(Текст Слободана Јарчевића, некадашњег министра иностраних послова РСК, објављен је у зборнику „Република Српска Крајина – Десет година посл(и)је”, Београд 2005)